

uvodnik ■ *prologue* ■ *exordium*

DUH PREBIVA U CRKVI Izvešće o XII. redovitoj Biskupskoj sinodi »Riječ Božja u životu i poslanju Crkve« održanoj u Rimu od 5. do 26. listopada 2008.

Lumen gentium, Dogmatska konstitucija o Crkvi Drugoga vatikanskog koncila u br. 4. govori o tome kako »Duh prebiva u Crkvi ...«. Te se riječi na poseban način mogu primijeniti na rad XII. redovite Biskupske sinode održane u Rimu od 5. do 26. listopada 2008. Događaj Sinode bio je svjedočanstvo »prebivanja« Kristova Duha u njegovoj Crkvi po nasljednicima apostola. Za mene, koji sam prvi put sudjelovao u radu jednog takvog skupa, to je bilo iskustvo duhovskoga događaja, iskustvo življenog katoliciteta Crkve, iskustvo kolegijalnog vršenja učiteljske službe biskupa pod vodstvom rimskoga biskupa, iskustvo življenog zajedništva, molitve i rada.

U prvih sam nekoliko dana imao osjećaj da se radi o mnoštvu različitih, često vrlo suprotnih glasova koji nemaju ništa zajedničkoga. Taj osjećaj ne treba čuditi kada se u isto vrijeme vidi i čuje biskupe iz Papue Nove Gvineje, Vijetnama, Haitija, Nizozemske, Irana, Sjedinjenih Američkih Država, Kazahstana, Perua, Brazila, Rumunjske i mnoštva drugih zemalja. I teolog se u tim trenucima pita što imaju zajedničkog i što ih povezuje s obzirom na mnoštvo razlika koje među njima postoje, od situacije same Crkve u njihovim zemljama pa do kulturnih, političkih i ekonomskih razlika. No svakim se danom i meni sve više otkrivalo kako Duh vodi Sinodu i omogućava da na vidjelo izađe ono što Crkva jest, što slavi, što naučava i što svjedoči.

U prvom su dijelu Sinode, od 6. do 15. listopada, na temelju *Instrumentum laboris* i *Relatio ante disceptationem*, koju je napisao i sinodskim ocima predstavio generalni relator Sinode kardinal Marc Quillet, nadbiskup Quebeca, svi biskupi imali mogućnost iz vlastitog iskustva, promišljanja i vršenja biskupske službe progovoriti o temi »Riječ Božja u životu i poslanju Crkve«. Osim toga, po prvi su put biskupi imali mogućnost slobodne diskusije, svakoga dana na kraju zasjedanja u vremenu od jednoga sata.

Putem njihova se glasa pokazalo sve bogatstvo i raznolikost u jedinstvu Crkve. Tako su mnogi latinoamerički biskupi progovorili o iskustvu sve veće prisutnosti sekti, evangeličkog i pentekostalnog fundamentalizma, pozivajući se često na zasjedanje CELAMA u Aparecidi (Brazil); indijski su biskupi isticali problem siromaštva i analfabetizma; afrički su govorili o širenju Biblije među jednostavnim ljudima, ali i o izazovu islama; biskupi s Bliskog istoka govorili su o ekumenizmu, ali i o odnosu s Izraelom i islamom; biskupi iz Europe i Sjeverne Amerike o problemu sekularizacije, indiferentnosti, shvaćanju Biblije jedino kao izričaju kulture, ali ne i kao riječi Božje.

Među 253 sinodalna oca, 41 eksperta i 37 slušača posebno je bila važna prisutnost pape Benedikta XVI. koji je bio prisutan na više od šezdeset posto zasjedanja i u ovom prvom dijelu održao kratko i znakovito teološko promišljanje o odnosu egzegeze i teologije utemeljeno na tekstu Dogmatske konstitucije o božanskoj objavi *Dei Verbum*, br. 12. Papa je pojasnio nužnost egzegeze koja, pored povijesno-kritičke metode, ispunjava i teološke kriterije koji proizlaze iz teksta *Dei Verbuma*: cjelovitost Pisma, živa tradicija Crkve, analogija vjere. To je, smatra Benedikt XVI., jedini put nadilaženja dualizma između egzegeze i teologije.

Pored tih razmišljanja diskusijom je naglašeno kako se pojam »riječ Božja« ne može svesti samo na Sveto pismo nego ima trostruko značenje. Isus Krist je riječ Božja, Sveto pismo je riječ Božja kao i živa tradicija Crkve (usp. DV). Iz svega toga proizlazi da kršćanstvo nije religija knjige nego religija Riječi ili, još bolje, religija osobe, Isusa Krista. Mnogi su sinodski oci na temelju vlastita iskustva postavili pitanje o tome kako na duhovno-teološki način tumačiti Sveto pismo izbjegavajući zamku biblijskog fundamentalizma, tipičnog za sekte, i pozitivističkog intelektualizma, koji pribjegava samo »znanstvenom« i »kulturološkom« čitanju Pisma. U njihovoj je raspravi bilo prisutno i mnoštvo drugih važnih tema od kojih izdvajam samo neke: kako čitati Pismo u Crkvi, posebice glede odnosa s tradicijom i učiteljstvom; u kakvom su suodnosu židovsko i kršćansko čitanje Staroga zavjeta; je li moguće daljnje promišljanje pitanja inspiracije i nadahnuća Pisma; kako tumačiti »performativnu« (*Spe salvi*, 2.10) i sakramentalnu vrijednost Pisma; kako danas promišljati inkulturaciju Božje riječi (jezik, kultura, etika, umjetnost). Mnogi su postavili pitanje prijevoda cjelokupne Biblije; govorilo se o vrijednosti i važnosti »dvostrukoga stola«: Pisma i euharistije; istaknuta je važnost *lectio divina* kao načina čitanja i razumijevanja Pisma. Velik je izazov navještaj Pisma među jednostavnima i nepismenima kao i važnost i uloga laika kao navjestitelja Riječi, posebice uslijed nedostatka svećenika; naglašena je važnost »zajedničkog« čitanja Pisma i

njegova važnost na svim razinama kateheze; mnogi su biskupi tražili smjernice za čitanje i razumijevanje Pisma u uvjetima siromaštva, marginalizacije, sukoba, ratova; iznova se postavilo pitanje kako dijeliti riječ Božju s ostalim kršćanima koji ne slave euharistiju i kako na temelju te Riječi promišljati odnos s nekršćanskim religijama. Jedno od važnih pitanja, koje se provlačilo gotovo svim govorima bilo je pitanje formacije bogoslova i svećenika te važnosti homilije kao mjesta liturgijske i životne inkarnacije Pisma. Poslanje je Crkve svjedočenje života na temelju riječi Božje, a Marija je uzor i primjer slušanja i svjedočenja riječi Božje.

Nakon ovoga prvog razdoblja i nakon *Relatio post disceptationem*, koja je bila odraz dotadašnjeg rada, uslijedio je rad u *malim skupinama*, jezičnim. One su diskusijom i bratskim zajedništvom pripremile vlastite prijedloge koji su tvorili podlogu za konačne prijedloge koje su biskupi usvojili.

Plod je njihovoga rada i *Završna poruka* koja ima izvrstan komunikativan stil i koja se u predstavljanju rada služi četirima slikama: glas Riječi – objava; lice Riječi – Isus Krist; kuća Riječi – Crkva; put Riječi – poslanje.

Na kraju su usvojeni zaključni prijedlozi, njih 55, koji su oblikovani iz više od 400 prijedloga izglasanih u jezičnim skupinama. Svi su prijedlozi izglasani dvotrećinskom većinom, a i samo je glasovanje bilo izričaj sinodskoga hoda *cum et sub Petro* (LG 23). U skladu s poslovníkom Sinode prijedlozi su tajni jer su upućeni papi koji, polazeći od prijedloga može, ako smatra potrebnim, pripremiti i objaviti Postsinodálnu pobudnicu. Ali on je dopustio da se objavi neslužbena verzija na talijanskom jeziku, što je isto pokazatelj otvorenosti i transparentnosti sinodskoga rada.

Razmatrajući prijedloge koji su podijeljeni u tri poglavlja, riječ Božja u vjeri, životu i poslanju Crkve, mislim da ih možemo podijeliti na one koje nude doktrinalna pojašnjenja i one koji govore o pastoralnim perspektivama.

U prvoj skupini otkrivamo promišljanja o dva središnja pitanja Sinode. Prijedlozi daju potvrdu o tri forme ili analoške upotrebe riječi Božje, izbjegavajući redukciju ovoga pojma samo na knjigu Svetoga pisma (br. 3). To je važno pojašnjenje, prisutno već u DV, ali na Sinodi ponovljeno svom odlučnošću. Osim toga, istaknuta je važnost pravilnog odnosa između egzezeze i teologije (br. 25-27). Važan je to tekst koji se temelji na govoru Benedikta XVI. od 14. listopada. Osim ta dva središnja pitanja ističe se dijaloška dimenzija riječi Božje i prisutnost Duha Svetoga koji oblikuje pomirenje i obraćenje (br. 4, 5, 8). Poziva se na proučavanje sakramentalnosti riječi Božje (br. 7). S pravom je istaknuto kako je liturgija – posebice euharistija – privilegirano mjesto Božje riječi, razlog zbog kojega i knjigu Pisma treba držati na posebnom i časnom mjestu

u Crkvi (br. 14). Poziva se na produbljenje odnosa između nadahnuća i istine Pisma (br. 12). Iz prijedloga postaje razvidno da je potrebno izvršiti reviziju Lekcionara, posebice proširiti čitanja iz Staroga zavjeta tako da se istakne bolja povezanost s evanđeoskim odlomcima (br. 16, 29). U prijedlozima se govori o doprinosu ekumenizma čitanju riječi Božje (br. 36) i o nužnosti utjelovljenja riječi Božje u umjetnosti, kulturi, glazbi (br. 40, 41, 48). Riječ Božja vezana je uz zalaganje za pravednost i siromašne (br. 11, 39), prosvjetljava »naravni zakon« (usp. Rim 2,14s) (br. 13) te ima kozmičku dimenziju (br. 54).

Kada su pastoralne perspektive u pitanju, onda su najvažniji prijedlozi vezani uz ponovno potvrđivanje središnjosti riječi Božje u poslanju Crkve (br. 38, 49), važnost homilije i prijedlog novoga Homiletskoga direktorija (br. 15). Novost je svakako prijedlog o uspostavi »službe lektorata« i za žene (br. 17), što je do sada bilo pridržano samo muškarcima. Naglašena je važnost jače svijesti o potrebi službe Riječi i liturgije časova (br. 18, 19). Posebice se potiče na vjerničko čitanje riječi Božje, u različitim formama, prije svega *lectio divina* (br. 22), s posebnom pozornosti na otačko čitanje Pisma (br. 6). Snažno se naglašava biblijska animacija pastoralna (br. 39) te važnost formacije i biblijske kateheze putem obitelji, malih zajednica, mladih, prezbitera, posvećenog života ... (br. 20, 21, 24, 31, 33, 34) kao i važnost pojačanog rada na prevođenju i širenju Biblije (br. 42, 43). Ponovno je rečeno da je Sveta Zemlja »peto evanđelje« (Pavao VI.).

Među prijedlozima nalazi se i pet osjetljivih pitanja: fundamentalističko čitanje Biblije (br. 33); pitanje sekti (br. 34); međureligijski dijalog (br. 36); delikatn odnos sa Židovima (br. 37) i dijalog s islamom (br. 53).

Na kraju je zaključak iznio vjeru Crkve da je Marija Majka Božja i Majka vjernika (br. 55).

Ako bismo htjeli dati zaključnu bilancu Sinode, onda to možemo učiniti na nekoliko razina. Na sinodalno-eklezijalnoj razini Sinoda je važna zbog međusobnog susreta, razmjene mišljenja, zajedničke molitve. Veliku ulogu u radu Sinode ima papino prisustvo te ekumenski susreti. Ona omogućava upoznavanja s različitom stvarnošću Crkve. Sinodom se na vidljiv način iskazala ljubav prema Pismu i želja da Pismo postane središte života Crkve, da se obnovljenog Duha krene u nov navještaj riječi Božje. Na teološkoj je razini doprinos ove Sinode skroman, premda treba stalno imati na umu da je cilj Sinode bio biblijsko-pastoralni, ne strogo teološki. Ipak, kako je već naznačeno, barem su se otvorila neka teološka pitanja: odnos Pismo – tradicija – učiteljstvo; sakramentalnost i analogija Riječi, pitanje nadahnuća i istine Pisma. Na pastoralno-praktičnoj razini vidljiva je praktična važnost središnjosti Božje riječi u navještaju, slavljenju i životu Crkve. U njoj riječ Božja stanuje, u njoj se

ostvaruje i putem nje progovara. Bez riječi Božje Crkva ne postoji. Stoga treba učiniti sve ne samo da od nje živi nego da je naviješta svim ljudima.

Nadam se da će Sinoda biti poticaj i nama u Hrvatskoj da još više poradimo na biblijskoj animaciji pastoralna, da Božju riječ stavimo u središte našega navještaja i života Crkve, ali i našeg teološkog promišljanja. Sinoda nas poziva i na ponovno čitanje *Dei Verbuma*, Dogmatske konstitucije o objavi Drugoga vatikanskoga koncila, dokumenta koji je još uvijek premalo poznat i vrjednovan. Zahvaljujući našim vrsnim bibličarima i egzegetima, njihovu radu i promišljanjima smatram da imamo dobru osnovu za još snažniji iskorak u naviještanju Božje riječi. I *Bogoslovska smotra* tome želi dati značajan doprinos.

Željko Tanjić